

СТАНОВИЩЕ

от проф. д-р Мариана Матеева Петрова

на дисертационен труд за присъждане на ОНС „доктор“

в Област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки

Професионално направление 3.8. Икономика

Автор: Дженис Сина

Тема: АРБИТРАЖЪТ КАТО ФОРМА ЗА АЛТЕРНАТИВНО РАЗРЕШАВАНЕ НА СПОРОВЕ И ПРИЛОЖЕНИЕТО МУ ПРИ ФИНАНСОВИ СПОРОВЕ

1. Общо описание на представените материали

Рецензията е изготвена на основание на Заповед №259/27.06.2023 г. на Ректора на ВУЗФ проф. д.ю.н Борис Велчев. Представени са следните документи: Автореферат и дисертация за научна степен "доктор"; Резюмета на публикации; Съответствие с национални минимални изисквания; Автобиография.

В допълнение към дисертацията кандидатът представя 3 публикации.

Представените документи отговарят на изискванията и дават възможност за разглеждане и оценка на научните постижения на кандидата.

2. Актуалност на тематиката и целесъобразност на поставените цели и задачи

Нарастващата сложност на финансовите трансакции и финансовите продукти оказва влияние върху използването на арбитраж. Въпреки че техническите познания на съдиите в банковото дело и финансите варират от една правна система до друга, има схващане, че арбитражът отговаря на мнението, изразено във финансовия бизнес, че споровете трябва да се разрешават от експерти в областта.

Предмет на докторската дисертация е определянето на съдържанието на арбитража като процес за алтернативно разрешаване на общи и финансови спорове. Обособени в изследването са: арбитражът при финансови спорове и ефективността на арбитражните правила.

Изследователската цел на докторската дисертация е да демонстрира, че арбитражът е форма на алтернативно разрешаване на спорове, която предлага справедливо разрешаване на спорове от безпристрастна трета страна без неоправдани разходи или забавяне.

3. Познаване на проблема

Авторът е направил обширен, задълбочен и коректен анализ на различните проблеми, засегнати в работата, позволяващ правилни изводи. За подготовката на дисертацията авторът анализира 115 изходни материали (включително на чужди езици), особено актове на вътрешното и международното право, специализирана литература по темата, статистически данни и изходни материали на централните органи и актове на ЕС.

Поради естеството на материята, която се обработва в докторската дисертация, изследването обхваща периода от 2000 г. до 2021 г., за да се определи как е напреднало провеждането на арбитраж като форма на алтернативно разрешаване на спорове.

4. Методика на изследването

С оглед на поставената цел на работата и проверка на възприетите изследователски хипотези са възприети следните методи на изследване:

- **исторически** – чрез прилагането на този метод възникването и развитието на арбитража като форма на алтернативно разрешаване на спорове се определя исторически.
- **анализ на съдържанието** - чрез прилагането на този метод се анализират резултатите от прилагането на арбитража като форма на алтернативно разрешаване на спорове
- **сравнителен метод (сравнителен)** - с прилагането му се извършва сравнителна оценка на опита в откриването на функционирането на арбитража като форма на алтернативно разрешаване на спорове на национално и международно ниво.
- **статистически метод** – чрез прилагането на този метод се обработват какви са резултатите при прилагането на арбитража като форма за алтернативно разрешаване на спорове.
- **синтез** - с помощта на този метод се комбинират данните, получени с помощта на предишните методи.

Авторът представя резултатите от проведеното изследване и ги интерпретира правилно.

6. Характеристика и оценка на дисертационния труд

Дисертационният труд обхваща 161 страници, от които 152 основен текст, библиографският списък се състои от 115 литературни единици.

Изследването има увод, четири глави, заключение и библиография.

В **първа глава** се разглеждат ключовите характеристики на арбитража – видове, цел, предимства. Анализират се и другите форми на алтернативно разрешаване на спорове.

Основните характеристики на арбитражното споразумение докторантът изследва във втора глава на дисертацията.

Процедурата по провеждане на арбитражното производство се анализира в трета глава, разглеждат се основните стъпки.

В четвърта глава особено внимание е отделено на използването на арбитраж при решаване на финансови спорове.

Нарастващата сложност на финансовите пазари и финансовите продукти изискват по-голямо разнообразие и по-сложни методи за разрешаване на спорове при трансгранични банкови и финансови трансакции. През последните години се наблюдава нарастване на използването на арбитраж във финансовия сектор. Арбитражът понякога се счита за по-подходящ за разрешаване на спорове в някои индустриални сектори, отколкото в други. Въпреки че отдавна се използва в корабоплаването, застраховането и строителството, традиционно е по-малко популярен сред банки и други финансови институции.

Докторантът анализира в детайли характеристиката на арбитража при решаването на финансови спорове.

7. Приноси и значимост на разработката за науката и практиката

В хода на научното изследване са установени следните **научни и практико-приложни приноси**:

1. Предложен модел за подобряване на възможностите за осигуряване на ефективна система за ефективна арбитражна система за разрешаване на финансови спорове.
2. Предлага се модел на система от мерки и дейности за успешното прилагане на арбитража при разрешаване на финансови спорове.
3. Предложение за дейности за използване на арбитража при разрешаване на финансови спорове.
4. Предложение за подобряване на договорните условия за арбитраж на финансови спорове между стопански организации.
5. Разработени мерки за насърчаване на арбитражната медиация и разрешаване на финансови спорове без използване на съдебно производство.
6. Предложени и планирани дейности за насърчаване на арбитража при разрешаване на финансови спорове. чрез високотехнологични комуникационни системи.
7. Методите и аспектите на арбитража при разрешаването на финансови спорове са изследвани и емпирично доказани.
8. Проведено е проучване за подобряване на координацията и сътрудничеството между компетентните органи при прилагането на арбитража при разрешаване на финансови спорове.

8. Преценка на публикациите по дисертационния труд

Резултатите от научните изследвания са отразени в 3 публикации, изготвени самостоятелно. Те свидетелстват за дългогодишния и задълбочен научен интерес на докторанта към проблематиката и за това, че изготвеният дисертационен труд е авторски труд.

9. Преценка за изпълнение на минималните национални изисквания

Основавайки се на представените от кандидата документи по конкурса мога да направя обоснования извод, че **Дженис Сина** отговаря на минималните национални изисквания според чл. 26, ал. 2, 3 и 5 на ЗРАСРБ за придобиване на ОНС „доктор“ в професионалното направление 3.8. Икономика.

10. Лично участие на докторанта

Представената дисертация на тема: "АРБИТРАЖЪТ КАТО ФОРМА ЗА АЛТЕРНАТИВНО РАЗРЕШАВАНЕ НА СПОРОВЕ И ПРИЛОЖЕНИЕТО МУ ПРИ ФИНАНСОВИ СПОРОВЕ" е резултат от солидни научни изследвания, потвърдени от конструктивни резултати. Безспорен е приносът на автора, задълбоченото научно изследване, творческото мислене и преследването на поставената цел и изследователските хипотези.

Нямам основание за съмнения относно оригиналността на дисертационния труд и за личния принос на докторанта.

11. Автореферат

Авторефератът на български е в обем от 36 страници и е изготвен съгласно изискванията на ЗРАС и ППЗРАС. Той е издържан в структурно отношение и коректно отразява логиката и последователността на дисертационния труд.

Той демонстрира уменията на **Дженис Сина** да синтезира, за да представи своите най-съществени идеи и заключения.

12. Критични забележки и препоръки

Критичните ми бележки към представения дисертационен труд на **Дженис Сина** са следните:

Необходимост от повече аргументация на доста изложени тези и постановки.

Небалансираност на структурата на дисертационния труд.

Също така, подобен род научни изследвания предполага повече финансов и икономически анализ на данни, статистическа информация, сравнение и съпоставка, изводи, обобщения, модели и оригинални приноси в изследваната проблематика.

13. Лични впечатления

Не познавам лично докторанта. Нямаме съвместни публикации и разработки. Впечатленията ми са от дисертационния труд, автореферата и публикациите по дисертацията. Те показват сериозен и ерудиран изследовател, добросъвестен учен с богата теоретична подготовка и доказана способност за независими изследвания.

14. Препоръки за бъдещо използване на дисертационните приноси и резултати

Препоръчвам представяне на резултатите и в специализирани международни издания с ИФ/ИР, което ще позволи по-висока видимост на научните резултати и ще създаде условия за по-интензивна цитируемост.

Участието в международни научни конференции и преимуществено публикуване на английски език, ще доведе до по-голяма разпознаваемост в научните среди и популяризиране на научните изследвания.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Дисертационният труд **съдържа научни и приложни резултати** и **отговарят на всички изисквания** на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ) и Правилника за прилагане на ЗРАСРБ. Представените материали и дисертационни резултати съответстват на специфичните изисквания на Правилника за приемане и обучение на докторанти във Висшето училище по застраховане и финанси.

Дисертационният труд показва, че **Дженис Сина притежава** задълбочени теоретични знания и професионални умения по Професионално направление 3. 8. Икономика, като **демонстрира** качества и умения за самостоятелно провеждане на научни изследвания.

Поради гореизложеното, давам своята **положителна оценка** за проведеното изследване, представено от рецензираните по-горе дисертационен труд, автореферат, постигнати резултати и приноси, и **предлагам на почитаемото научно жури да присъди ОНС „доктор“** на **Дженис Сина** в Област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки; Професионално направление 3. 8. Икономика; докторска програма „Финанси, застраховане и осигуряване“.

31 юли 2023 г.

Рецензент:

проф.д-р Мариана Петрова